

Funkcje klauzul generalnych na przykładzie kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku¹

Niniejszy artykuł jest próbą ukazania funkcji klauzul generalnych w normatywnych tekstach kanonicznych na przykładzie klauzul z kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku². W tym celu najpierw zostanie podana definicja przedmiotowych zwrotów, a następnie zostaną, do znanych prawodawstwu polskiemu funkcji, przyporządkowane kodeksowe klauzule.

Celem rozważań jest pokazanie trudności w stosowaniu przedmiotowych zwrotów przez prawodawcę kościelnego. Te zwroty są bowiem ważnym elementem warsztatu legislacyjnego. Funkcjonalność tego elementu jest bardzo szeroka i tym samym zwroty te dają ustawodawcy duże możliwości uelastycznienia tekstu normatywnego. Dlatego też na końcu artykułu zostaną sformułowane prawodawcze uwagi i postulaty.

1. Definicja klauzul generalnych

W prawie kanonicznym brakuje powszechnie uznawanej definicji terminu „klauzula generalna”. Tematem tym także nie zajmuje się szeroko jurysprudence kanoniczna. Dlatego też należy posiłkować się nauką prawa. Na podstawie jej osiągnąć można powiedzieć, że klauzule generalne to zwroty celowo nieostre

¹ Niniejszy artykuł przedstawia rezultaty badań prowadzonych przez autora w ramach grantu o numerze UMO-2014/13/B/HS5/01482 finansowanego przez NCN.

² *Codex Iuris Canonici* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, 25.01.1983, „Acta Apostolicae Sedis” [dalej: AAS] 75 (1983), cz. 2, s. 1–301; tekst łacińsko-polski: *Kodeks prawa kanonicznego*, przekład zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Pallottinum 1984.

lub niedookreślone, umieszczane w tekście normatywnym, odsyłające do pozaprawnego systemu aksjologicznego, którego treść podlega konkretyzacji w przepisach stosowania prawa³. Referencyjny system aksjologiczny to uporządkowany i zhierarchizowany zbiór reguł i ocen odzwierciedlający przyjęte powszechnie w danej wspólnocie normy o charakterze moralnym, etycznym i kulturowym⁴. Przedmiotowy system ma charakter normatywny. W tym przypadku normatywność systemu aksjologicznego rozumiana jest jako jego funkcja, polegająca na wyznaczaniu granic zachowań lub wzoru, względnie etosu zachowań. Wzór ten często ma charakter asymptotyczny, czyli przewiduje się pewną niemożliwość jego pełnej realizacji.

Ukazany model klauzul generalnych pasuje do tych klauzul występujących w kodeksie prawa kanonicznego. Nie trzeba dokonywać żadnych modyfikacji tego modelu, aby z powodzeniem móc go zastosować także do innych kanonicznych tekstów normatywnych. Poprzez termin „system aksjologiczny” z przytoczonej definicji należy rozumieć system dogmatyczno-moralny głoszony przez Kościół katolicki i obowiązujący we wspólnocie Kościoła.

2. Funkcje klauzul generalnych

Założenie artykułu w tym miejscu brzmi następująco – skoro model teoretyczno-prawny klauzul generalnych zbudowany przez naukę prawa odpowiada klauzulom generalnym w prawie kanonicznym, to także funkcje tych wyrażen występujące w prawie kanonicznym pokrywają się z funkcjami tych zwrotów w prawie polskim.

Samo wyrażenie „funkcja klauzul generalnych” oznacza cel lub zadanie, jakie w zamierzeniu prawodawcy ma wypełnić ten środek techniki legislacyjnej. Polska jurysprudencja wymienia kilka funkcji klauzul generalnych⁵. Należą do nich funkcje: 1) uzupełniająca, 2) korygująca, 3) interpretacyjna.

---

³ Por. Z. Ziemiński, *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980, s. 242; Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2003, s. 51; W. Gromski, *Klauzule generalne*, [w:] A. Bator i inni, *Wprowadzenie do nauk prawnych. Leksykon tematyczny*, Warszawa 2008, s. 188.

⁴ Por. K. Palecki, *Aksjologia prawa*, [w:] *Leksykon socjologii prawa*, red. A. Kociołek-Pęksa, M. Stępień, Warszawa 2013, s. 1–7.

⁵ Por. A. Piaskowy, *Klauzule generalne w projekcie nowego kodeksu cywilnego*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 3 (2012), s. 58; L. Leszczyński, *Tworzenie generalnych klauzul odsyłających*, Lublin 2000, s. 163–176.

Wszystkie one służą głównie uelastycznieniu tekstu prawnego, a przez to umożliwiają daleko idącą indywidualizację w stosowaniu prawa. Taką właśnie rolę klauzulom generalnym wyznacza prawodawca polski w § 155 ust. 1 załącznika do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”⁶: „Jeżeli zachodzi potrzeba zapewnienia elastyczności tekstu aktu normatywnego, można posłużyć się określeniami nieostrymi, klauzulami generalnymi albo wyznaczyć nieprzekraczalne dolne lub górne granice swobody rozstrzygnięcia”. Tak samo widzi tę rolę polska doktryna prawnicza⁷. Uelastycznienie, o którym mowa, odbywa się głównie poprzez pozostawienie swobody organom stosującym prawo, złagodzenie rygoryzmu prawa i umożliwienie poszukiwania *ius aequum* dla każdego konkretnego przypadku, szerokie otwarcie na przypadki niestandardowe, a także pełniejsze zachowanie zasad prawno-dogmatyczno-moralnych Kościoła bez konieczności odrzucenia normy prawnej jako nieobowiązującej z uwagi na niezgodność z doktryną. Dzięki funkcjom klauzul generalnych stosowaniu prawa zostanie nadany bezpośredni wymiar aksjologiczny i będą mogły być realizowane określone wartości, które są nadrzędne wobec normatywnej treści przepisu. Należy zauważyć, że w przypadku prawa kanonicznego większość z wymienionych efektów może być osiągnięta przez inne instytucje prawne i środki techniki legislacyjnej znane kanonistyce, takie jak: *aequitas canonica*, *privilegium*, *dispesatio*, *epikia*, *licentia*, *dissimulation*, *tolerantia canonica*⁸.

2.1. Funkcja uzupełniająca

Funkcja uzupełniająca służy dodaniu treści pozanormatywnej do norm zakodowanych bezpośrednio w przepisach w zakresie, jaki nie został przez ustawodawcę doprecyzowany (zob. art. 56 k.c.⁹). Chodzi więc o otwarcie treści normatywnej na wartości pozaprawne. Tym samym społeczność – jako całość lub osoby wypełniające w tej społeczności określone, zazwyczaj kluczowe funkcje – staje się współtwórcą normy stanowiącej o jej ostatecznym kształcie w bezpośrednim stosowaniu.

6 „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” [dalej: Dz.U.] Nr 100, poz. 908 z późn. zm.

7 Por. A. Malinowski, *Polski tekst prawny. Opracowanie treściowe i redakcyjne*, Warszawa 2012, s. 44–50.

8 Por. P. Kroczeck, *The art of legislation: the principles of lawgiving in the Church*, 2nd rev. ed., Kraków 2012, s. 234–244.

9 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz.U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.

Proces uzupełniania treści normy odbywa się zgodnie z wolą ustawodawcy i w przewidzianym przez niego zakresie.

Ciekawy przykład klauzuli zawiera kan. 285 § 2. W celu szerszego omówienia zostanie on zacytowany w całości, czyli od § 1 – „Duchowni powinni powstrzymać się od tego wszystkiego, co wprost nie przystoi ich stanowi, według przepisów prawa partykularnego” oraz § 2 – „Duchowni niech unikają tego, co chociaż nie jest nieprzyzwoite, jednak obce stanowi duchownemu”¹⁰. Klauzulami generalnymi są tu sformułowania: „nieprzyzwoite” (*non indecora*) oraz „obce stanowi duchownemu” (*a clericali statu aliena*). Nie jest klauzulą generalną zwrot „co wprost nie przystoi ich stanowi, według przepisów prawa partykularnego” („*quae statum suum dedecent, prorsus abstineant, iuxta iuris particularis praescripta*”). Jest to bowiem odesłanie do przepisów prawa i tego, co w nich ustawodawca określił jako „wprost nieprzystające do stanu”. Wskazane wyrażenie więc to odesłanie wewnątrzsystemowe.

Przy ustalaniu znaczenia klauzul generalnych „nienaganne obyczaje” (*integris moribus* czy też „wypróbowane cnoty” (*probatisque virtutibus*) z kan. 1029, w którym stawia się wymagania kandydatom do święceń, trzeba odwołać się do nauczania Kościoła zawartego w różnych enuncjacjach dotyczących duchowieństwa¹¹.

Klauzula „nieposzlakowanej opinii” (*integrae famae*) z kan. 483 § 2 nakazuje odniesienie się do wartości społecznej, jaką jest *bona fama* (por. 220). Aczkolwiek z kontekstu prawnego wynika, że chodzi raczej o nieposzlakowaną opinię, jaką mają cieszyć się kandydaci na urząd kanclerza lub notariusza u biskupa diecezjalnego. Egzemplifikowaną funkcję pełnią także klauzule zaprezentowane już wcześniej przy definicji przedmiotowego zwrotu. Chodzi o zasadę związaną z nauczaniem Kościoła: „zasadę doktryny katolickiej” (*principia doctrinae catholicae*) (kan. 810 § 2).

---

¹⁰ Kan. 285 §1: „Clerici ab IIs omnibus, quae statum suum dedecent, prorsus abstineant, iuxta iuris particularis praescripta. §2. Ea quae, licet non indecora, a clericali tamen statu aliena sunt, clerici vitent”.

¹¹ Dla przykładu można podać: Sobór Watykański II, Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius*, 28.10.1965, AAS 58 (1966), s. 713–727; Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis*, 7.12.1965, AAS 58 (1966), s. 991–993; Posynodalna adhortacja apostołska *Pastores dabo vobis*, 25.03.1992, AAS 84 (1992), s. 657–864; Instrukcja dotycząca kryteriów rozeznawania powołania w stosunku do osób z tendencjami homoseksualnymi w kontekście przyjmowania ich do seminariów i dopuszczania do święceń, 4.11.2005, AAS 97 (2005), s. 1007–1013.

2.2. Funkcja korygująca

Funkcja korygująca klauzul generalnych sprawia, że zwroty te działają, do pewnego stopnia, podobnie jak normy prawa stanowionego. Mogą one powodować nieważność pewnych czynności podejmowanych na podstawie przepisów prawa i w ten sposób chronić przed nadużyciem prawa lub jego złym użyciem, czyli takim, które nie byłoby w sposób oczywisty zgodne z *mens legislatoris*. Ta funkcja to swoisty „zawór bezpieczeństwa” (zob. art. 5 k.c.)¹². Trzeba dodać, że chodzi o korektę, a nie o fundamentalną zmianę treści normy dokonaną pod wpływem zastosowania w procesie wykładni klauzuli generalnej. Gdyby bowiem jakaś norma w prawie religijnym była sprzeczna z zasadami doktrynalnymi, to po prostu nie obowiązuje i nie ma konieczności jej fundamentalnej modyfikacji¹³. Nie można więc uznać, że klauzule generalne to przepisy, na mocy których ustawodawca „otworzył prawo” i udzielił organom stosującym to prawo delegacji do podejmowania uznaniowych decyzji o charakterze prawodawczym.

Przykładem wyrażenia, które pełni funkcję korygującą, jest klauzula z kan. 1267 § 2 kodeksu prawa kanonicznego. Przepis ten zabrania nieprzyjmowania ofiar na rzecz kościelnej osoby prawnej lub prywatnej chyba, że „ze słusznej przyczyny i w sprawach większej wagi za zezwoleniem ordynariusza” („iusta de causa et, in rebus maioris momenti, de licentia Ordinarii”). Inny przykład pochodzi z kan. 193 § 1 tego samego kodeksu: „Z urzędu nadanego komuś na czas nieokreślony nie można go usunąć, chyba, że na skutek poważnych przyczyn oraz z zachowaniem sposobu postępowania określonego prawem”¹⁴. Normę stanowiącą, że nie można usuwać z urzędu powierzonego na stałe koryguje klauzula generalna *causa gravis* („poważna przyczyna”).

Z kolei w kodeksie prawa kanonicznego nazwa „przyczyna” (*causa*) występuje wiele razy, i to w różnych zestawieniach. Dla przykładu można podać:

---

¹² Tadeusz Zieliński przytacza odpowiedniki tego terminu w literaturze niemiecko- i angielskojęzycznej: *Angstklausel* czy też *safety valve*. Zob. T. Zieliński, *Klauzule generalne w prawie pracy*, Warszawa 1988, s. 32.

¹³ W polskim systemie prawnym panował inny pogląd. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 grudnia 1984 r., IV PR 225/84, Legalis nr 24525, powołując się na art. 56 kodeksu cywilnego, dopuszczał możliwość modyfikacji umowy na podstawie zasad współżycia społecznego, jeśli tego wymaga nadzwyczajna sytuacja (kryzys społeczno-gospodarczy).

¹⁴ Kan. 193 § 1: „Ab officio quod alicui confertur ad tempus indefinitum, non potest quis amoveri nisi ob graves causas atque servato procedendi modo iure definite”.

- *causa gravis* – w kan. 494 § 2, kan. 686 § 1 i § 3, kan. 884 § 2 (tłumaczone jako „ważna przyczyna”) oraz w kan. 190 § 2, kan. 193 § 1, kan. 270, kan. 290 pkt 3 (tłumaczone jako „poważna przyczyna”);
- *iusta causa* – w kan. 56, kan. 1143 § 1 (tłumaczone jako „słuszny powód”), w kan. 72 (tłumaczone jako „słuszna przyczyna”), w kan. 964 § 3, kan. 1146 pkt 2, kan. 1342 § 1 („uzasadniona przyczyna”);
- *iusta et rationali causa* – w kan. 90 § 1 („słuszna i racjonalna przyczyna”), kan. 831 § 1, kan. 906 („słuszna i uzasadniona przyczyna”), kan. 1125 (jako „słuszna i rozumna przyczyna”);
- *iusta et necessaria causa* – w kan. 1308 § 1, kan. 1310 § 1. (jako „słuszna i konieczna przyczyna”);
- *iusta et proportionata causa* – z kan. 189 § 2 (tłumaczone jako „słuszna i proporcjonalna przyczyna”);
- *congrua de causa* – w kan. 1309 (tłumaczone jako „stosowna przyczyna”);
- *ob quamlibet causam* – w kan. 1085 § 2 lub *qualibet ex causa* w kan. 1085 § 2, kan. 1026 („z jakiegokolwiek przyczyny”).

Inna klauzula to „racja” lub „przyczyna” (*ratio*) także występująca w różnych zestawieniach słownych. Dla zilustrowania wystarczy podać:

- *gravis ratio* – w kan. 236 pkt 1, kan. 318 § 1 (tłumaczone jako „poważna racja”) lub w kan. 1600 § 1 pkt 1 (tłumaczone jako „poważna przyczyna”);
- *gravissima ratio* – występuje tylko w kan. 55 i jest tłumaczone jako „bardzo poważna przyczyna”;
- *speciale et graves rationes* – z kan. 371 § 2 (tłumaczone jako „specjalne i wyjątkowo poważne racje”).

Przytoczone rozbieżności w tłumaczeniach, polegające na oddawaniu tego samego zwrotu łacińskiego przy pomocy różnych polskich określeń pokazują, że nie można przyjmować za podstawę wyłącznie polskiej wersji tłumaczenia tej ustawy, lecz trzeba sięgać do tekstu oryginalnego¹⁵.

Nie można uznać tych zwrotów tylko za wyrażenia niedookreślone. Są to klauzule generalne. Odwołują się one bowiem *implicite* do wagi przyczynowości istotnej dla Kościoła, określonej na jego doktrynalno-moralnych fundamentach.

¹⁵ Indeks słów użytych w kodeksie zawiera X. Ochoa, *Index verborum ac locutionum Codicis Iuris Canonici*, Roma 1983.

Natomiast niektóre nazwy wprost odnoszą się do kanonicznych przyczyn. Można je więc uznać nie za klauzule generalne, ale za zwroty odsyłające interpretującego do samego systemu prawnego, choć to odesłanie nie ma jasnego charakteru. Chodzi tu o zwroty takie jak:

- *causa canonica* – kan. 1030 („kanoniczna przyczyna”);
- *legitima causa* – kan. 1151, kan. 1153 § 1 („zgodna z prawem przyczyna”);
- *legitima gravior causa* – kan. 1422 („prawnie uznana i poważna przyczyna”);
- *causa iure proprio statutas* – kan. 624 § 3 („określona w prawie przyczyna”).

Opisywaną funkcję korygującą pełnią także zwroty: *ob speciales et graves omnino rationes* („ze względu na specjalne i wyjątkowo poważne racje”) (kan. 371 § 2 KPK), *certis in casibus ob specialia* („ze względu na specjalne okoliczności”) (kan. 402 § 1 KPK), *ob peculiaria adiuncta* („ze względu na szczególne okoliczności”) (kan. 516 § 1 KPK), *intuitu utilitatis communis* („ze względu na wspólny pożytek”) (kan. 591 KPK).

2.3. Funkcja interpretacyjna

Funkcja interpretacyjna polega na tym, że użyta klauzula generalna nie służy do uzupełniania czy korygowania treści dokonanej czynności prawnej stosownie według jakichś kryteriów ocen. Jej celem jest jedynie usuwanie niejasności i wątpliwości przy ustalaniu właściwego sensu przepisu (zob. art. 65 k.c.).

Przykładem tej funkcji jest klauzula z kan. 1343 kodeksu prawa kanonicznego: „Jeśli ustawa lub nakaz daje sędziemu władzę wymierzenia lub niewymierzenia kary, sędzia może także zgodnie ze swoim sumieniem i roztropnością złagodzić karę lub zamiast niej nałożyć pokutę”¹⁶. Klauzulą jest tu wyrażenie: *pro sua conscientia et prudentia* („zgodnie ze swoim sumieniem i roztropnością”).

Dla przykładu można także podać kan. 43 kodeksu prawa kanonicznego: „Zgodnie ze swoim roztropnym uznaniem, wykonawca może wyznaczyć swego zastępcę [...]”¹⁷. Klauzula określa, w jaki sposób ma się dokonać ta czynność prawna – *pro suo prudenti arbitrio*, czyli „zgodnie z roztropnym uznaniem”. Podobne brzmienie i taką samą funkcję pełni klauzula generalna w kan. 468 § 1: „Biskup

¹⁶ Kan. 1343: „Si lex vel praeceptum iudici det potestatem applicandi vel non applicandi poenam, iudex potest etiam, pro sua conscientia et prudentia, poenam temperare vel in eius locum paenitentiam imponere”.

¹⁷ Kan. 43: „Actus administrativi exsecutor potest alium pro suo prudenti arbitrio sibi substituere [...]”.

diecezjalny może zgodnie ze swoim roztropnym osądem zawiesić lub rozwiązać synod diecezjalny¹⁸ (zob. kan. 553 § 2 oraz kan. 1343).

3. Kontekst wyznaczający funkcję

Niekiedy te same klauzule generalne mogą pełnić różne funkcje w zależności od kontekstu, w którym zostały użyte. Klauzulą stosowaną w prawie kanonicznym jest wyrażenie *spirituale bonum* („dobro duchowe”). Kontekst umieszczenia tego zwrotu w kan. 87 § 1 jest następujący: „Biskup diecezjalny może dyspensować wiernych – ilekroć uzna to za pożyteczne dla ich duchowego dobra – od ustaw dyscyplinarnych, tak powszechnych, jak i partykularnych, wydanych przez najwyższą władzę kościelną [...]”. W przedstawionym kontekście przedmiotowe wyrażenie pełni funkcję interpretacyjną. Do biskupa należy bowiem ocena pożyteczności konkretnego prawa dla dobra duchowego wiernych.

To samo wyrażenie zostało umieszczone w kan. 614 o brzmieniu „Klasztory mniszek złączone z jakimś instytutem męskim, zachowują własny sposób życia i zarządzania, zgodnie z konstytucjami. Wzajemne prawa i obowiązki należy określić w ten sposób, żeby wspomniane złączenie mogło pomnożyć dobro duchowe¹⁹”. W tym kontekście pełni ono funkcję uzupełniającą.

Wielość funkcji została przypisana przez kontekst do tego samego wyrażenia i występuje w przypadku innej klauzuli generalnej, a mianowicie klauzuli *bonum animarum*, czyli „dobra dusz” lub też w innym tłumaczeniu wziętym z kodeksu – „dobra wiernych”. W kan. 364 ta klauzula ma funkcję uzupełniającą: „Głównym zadaniem legata papieskiego jest [...] przesyłanie do Stolicy Apostolskiej wiadomości na temat warunków, w których znajdują się Kościoły partykularne, i o tym wszystkim, co dotyczy życia samego Kościoła i dobra dusz²⁰”. Taką samą funkcję

---

¹⁸ Kan. 468 § 1: „Episcopo dioecesano competit pro suo prudenti iudicio synodum dioecesanam suspendere necnon dissolvere”.

¹⁹ Kan. 614: „Monasteria monialium cuidam virorum instituto consociata propriam vitae rationem et regimen iuxta constitutiones obtinent. Mutua iura et obligationes ita definiantur ut ex consociatione spirituale bonum proficere possit”.

²⁰ Kan. 364: „Praecipuum munus Legati pontifici est [...] ad Apostolicam Sedem notitias mittere de condicionibus in quibus versantur Ecclesiae particulares, deque omnibus quae ipsam vitam Ecclesiae et bonum animarum attingant”.

pełni przedmiotowe wyrażenie w kan. 1748²¹ i w kan. 1215 nr 2²². Natomiast już w kan. 1222 § 2 to wyrażenie ma funkcję korygującą: „Gdy inne poważne racje doradzają wyłączenie jakiegoś kościoła ze sprawowania w nim kultu Bożego, biskup diecezjalny, wysłuchawszy zdania Rady kapłańskiej, może go przeznaczyć na cele świeckie, ale nie niewłaściwe, za zgodą tych, którzy w stosunku do tego kościoła nabyli słuszne uprawnienia, jeśli dobro dusz nie doznaje z tego żadnej szkody”²³.

Podsumowanie

Wniosek, jaki pojawia się na końcu rozważań, jest następujący – funkcje klauzul generalnych obecnych w kodeksie prawa kanonicznego pokrywają się z tymi, które zna polska doktryna prawnicza. Prawodawca kościelny, chcąc stanowić prawo, które nie będzie budzić poważnych wątpliwości interpretacyjnych, powinien wykazywać się znajomością tych funkcji. Należy przedmiotowe wyrażenia stosować uważnie i celowo, z pełną świadomością konsekwencji interpretacyjnych. Nie mogą być one pojmowane jedynie jako popularny element języka kościelnego.

---

²¹ Kan. 1748: „Jeśli wymaga tego dobro dusz albo potrzeba lub pożytek Kościoła, by proboszcz ze swojej parafii, którą owocnie kierował, został przeniesiony do innej parafii albo na inny urząd, biskup powinien mu na piśmie zaproponować przeniesienie i zachęcić, aby się na nie zgodził, ze względu na miłość Boga i dusz”. Kan. 1748: „Si bonum animarum vel Ecclesiae necessitas aut utilitas postulet, ut parochus a sua, quam utiliter regit, ad aliam paroeciam aut ad aliud officium transferatur, Episcopus eidem translationem scripto proponat ac suadeat ut pro Dei atque animarum amore consentiat”.

²² Kan. 1215 § 2: „Biskup diecezjalny nie powinien udzielać zezwolenia, jeśli, po wysłuchaniu zdania Rady kapłańskiej i rektorów sąsiednich kościołów, nie uzna, że nowy kościół może służyć dobru wiernych i że nie zabraknie środków koniecznych na wybudowanie kościoła i sprawowanie kultu Bożego”.

²³ Kan. 1222 § 2: „Ubi aliae graves causae suadeant ut aliqua ecclesia ad divinum cultum amplius non adhibeatur, eam Episcopus dioecesanus, audito consilio presbyterali, in usum profanum non sordidum redigere potest, de consensu eorum qui iura in eadem sibi legitime vindicent, et dummodo animarum bonum nullum inde detrimentum capiat”.

SUMMARY

Functions of general clauses – Code of Canon Law 1983 as an example

The general clauses are an important part of a legislator's workshop. Their functions offer him a wide range of opportunities. Unfortunately, there is a danger of misuse of the general clauses. The paper is an attempt at presenting the functions of general clauses in normative canonical texts – Code of Canon Law 1983 as an example. First, definition of a general clause is formulated, and, next, the demonstrations clauses are assigned to functions known from polish jurisprudence. At the end of the paper some postulates and guiding rules for a church legislator are formulated.

Keywords: general clause, canon law, function of general clause, code of canon law 1983, jurisprudence

Funkcje klauzul generalnych na przykładzie kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku

Klauzule generalne są ważną częścią warsztatu prawodawcy. Ich funkcje dają szerokie możliwości. Niestety, istnieje niebezpieczeństwo błędnego użycia klauzul generalnych. Artykuł jest próbą pokazania ich funkcji w normatywnych tekstach na przykładzie kodeksu prawa kanonicznego 1983. Na początku sformułowano definicję klauzul generalnych, a następnie ukazano klauzule w odniesieniu do funkcji znanych z polskiego prawoznawstwa. Artykuł kończą postulatory i wskazówki dla kościelnego prawodawcy.

Słowa kluczowe: klauzula generalna, prawo kanoniczne, funkcja klauzuli generalnej, kodeks prawa kanonicznego 1983, prawoznawstwo

---

BIBLIOGRAFIA

---

1. Bator A. i inni, *Wprowadzenie do nauk prawnych. Leksykon tematyczny*, Warszawa 2008.
2. *Codex Iuris Canonici* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, 25.01.1983, AAS 75 (1983), cz. 2, s. 1–301; tekst łacińsko-polski: *Kodeks prawa kanonicznego*, przekład zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 1984.

3. Instrukcja dotycząca kryteriów rozeznawania powołania w stosunku do osób z tendencjami homoseksualnymi w kontekście przyjmowania ich do seminariów i dopuszczania do święceń, 4.11.2005, AAS 97 (2005), s. 1007–1013.

4. Krocze P., *The art of legislation: the principles of lawgiving in the Church*, 2nd rev. ed., Kraków 2012.

5. Leszczyński L., *Tworzenie generalnych klauzul odsyłających*, Lublin 2000.

6. Malinowski A., *Polski tekst prawny. Opracowanie treściowe i redakcyjne*, Warszawa 2012.

7. Ochoa X., *Index verborum ac locutionum Codicis Iuris Canonici*, Roma 1983.

8. Pałeczki K., *Aksjologia prawa*, [w:] *Leksykon socjologii prawa*, red. A. Kociołek-Pęksa, M. Stępień, Warszawa 2013, s. 1–7.

9. Piaskowy A., *Klauzule generalne w projekcie nowego kodeksu cywilnego*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 3 (2012), s. 48–67.

10. Posynodalna adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*, 25.03.1992, AAS 84 (1992), s. 657–864.

11. Radwański Z., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2003.

12. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”, Dz.U. Nr 100, poz. 908 z późn. zm.

13. Sobór Watykański II, Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius*, 28.10.1965, AAS 58 (1966), s. 713–727.

14. Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis*, 7.12.1965, AAS 58 (1966), s. 991–993.

15. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz.U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.

16. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 1984 r., IV PR 225/84, Legalis nr 24525.

17. Zieliński T., *Klauzule generalne w prawie pracy*, Warszawa 1988.

18. Ziemiński Z., *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980.